

Wyrok z dnia 6 listopada 2008 r.

I UK 105/08

1. W stanie prawnym obowiązującym od 1 lipca 2004 r., przy ustalaniu stażu zatrudnienia dla zweryfikowania uprawnień emerytalnych nauczycieli, którzy do tego dnia nie spełnili warunków wymaganych do nabycia prawa do emerytury nauczycielskiej, nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy nauczycielskiej, za które nauczyciel po dniu 14 listopada 1991 r. otrzymał wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa.

2. Przepis art. 398¹⁶ zdanie drugie k.p.c. nie stanowi samoistnej podstawy orzekania o zwrocie nienależnie pobranej emerytury.

Przewodniczący SSN Katarzyna Gonera, Sędziowie SN: Roman Kuczyński, Zbigniew Myszka (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 6 listopada 2008 r. sprawy z odwołania Haliny S.-K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w C. o emeryturę, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 października 2007 r. [...]

1. u c h y l i ł zaskarżony wyrok i zmienił poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Częstochowie z dnia 3 listopada 2006 r. [...] w ten sposób, że oddalił odwołanie od decyzji z dnia 1 września 2006 r. [...],

2. o d d a l i ł wniosek o zwrot wypłaconej ubezpieczonej emerytury,

3. odstąpił od obciążania ubezpieczonej kosztami postępowania kasacyjnego, w tym kosztami zastępstwa procesowego (art. 102 k.p.c.).

U z a s a d n i e n i e

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach wyrokiem z dnia 30 października 2007 r. oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecz-

nych-Oddziału w C. od wyroku Sądu Okręgowego w Częstochowie z dnia 3 listopada 2006 r., zmieniającego decyzję organu rentowego z dnia 1 września 2006 r. i przyznającego ubezpieczonej Halinie S.-K. prawo do emerytury nauczycielskiej od dnia 1 września 2006 r.

W sprawie tej ustalono, że ubezpieczona (urodzona 25 czerwca 1953 r.) wykazała 26 lat, 4 miesiące i 19 dni okresów składkowych oraz 6 lat 2 miesiące i 9 dni okresów nieskładkowych - łącznie 32 lata 6 miesięcy i 28 dni. W okresie od 4 marca 1991 r. do 31 sierpnia 2006 r. ubezpieczona była zatrudniona w pełnym wymiarze czasu pracy jako nauczyciel w Zespole Szkół Publicznych [...] w M. Stosunek pracy ustał na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm., powoływanej dalej jako Karta Nauczyciela). Ponadto w okresie od 1 września 1983 r. do 31 sierpnia 1985 r. ubezpieczona pracowała w Zespole Szkół Muzycznych w C. w wymiarze niższym niż połowa etatu. W trakcie zatrudnienia w latach 1991-2006 korzystała z urlopu dla poratowania zdrowia od 1 września 2000 r. do 31 sierpnia 2001 r., z urlopu macierzyńskiego od 10 lutego 1994 r. do 15 czerwca 1994 r., a także ze zwolnień lekarskich, łącznie przez 538 dni w okresie po dniu 14 listopada 1991 r., a przed dniem 1 lipca 2004 r.

Decyzją z dnia 1 września 2006 r. organ rentowy odmówił ubezpieczonej przyznania prawa do emerytury nauczycielskiej na podstawie art. 88 Karty Nauczyciela, ponieważ udowodniła okresy pracy w szczególnym charakterze jedynie w wymiarze 18 lat, 10 miesięcy i 9 dni, a więc mniejszym niż wymagany 20-letni okres. Za pracę w szczególnym charakterze organ nie uznał bowiem okresów korzystania przez ubezpieczoną z urlopu dla poratowania zdrowia od 1 września 2000 r. do 31 sierpnia 2001 r., z urlopu macierzyńskiego od 10 lutego 1994 r. do 15 czerwca 1994 r. oraz okresów pobierania zasiłków chorobowych w okresie po dniu 14 listopada 1991 r. w liczbie dni 538. Stwierdzono ponadto, że ubezpieczona nie rozwiązała stosunku pracy.

Po rozpoznaniu odwołania ubezpieczonej Sąd Okręgowy zmienił decyzję organu rentowego i przyznał jej prawo do emerytury nauczycielskiej, uznając, że wykazała 20-letni okres pracy nauczycielskiej, ponieważ sporne okresy podlegają wliczeniu do pracy w warunkach szczególnych. Na poparcie swojego stanowiska Sąd pierwszej instancji przywołał wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2005 r., II UK 219/04, zgodnie z którym - do okresu pracy w szczególnym charakterze, o którym

mowa w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela wlicza się okresy niezdolności do pracy z powodu choroby i macierzyństwa oraz okresy urlopu udzielanego dla poratowania zdrowia sprzed 1 lipca 2004 r., to jest sprzed dnia wejścia w życie art. 32 ust. 1a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm., zwanej dalej jako ustawa o emeryturach i rentach), dodanego ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 121, poz. 1264, zwanej dalej ustawą nowelizacyjną z dnia 20 kwietnia 2004 r.).

Sąd Apelacyjny oddalił apelację organu rentowego od wyroku Sądu pierwszej instancji, uznając, że uchylenie z dniem 1 listopada 2005 r. punktu 2 ust. 1a art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (na mocy ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz.U. Nr 169, poz. 1412 ze zm., zwanej dalej ustawą nowelizacyjną z dnia 1 lipca 2005 r.) powoduje, że odpadła podstawa prawna do nieuwzględnienia przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnym charakterze okresów, w których na mocy szczególnych przepisów pracownik został zwolniony ze świadczenia pracy (np. urlopu dla poratowania zdrowia). Bezsprzecznie zatem doliczeniu podlega okres przebywania przez ubezpieczoną na urlopie dla poratowania zdrowia. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, również pozostałe sporne okresy podlegają uwzględnieniu w nauczycielskim stażu emerytalnym. Z uzasadnienia prawidłowo przywołanego przez Sąd Okręgowy wyroku Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2005 r., II UK 219/04, wynika bowiem, że art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach nie ma zastosowania do stanów powstałych przed jego wejściem w życie. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 lutego 2006 r., I UK 154/05 (LEX Nr 272581). Zatem wykładnia art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS wydaje się być jednolita w aktualnym orzecznictwie. Ponadto ze względu na odrębność świadczeń emerytalnych przyznawanych na podstawie art. 88 Karty Nauczyciela oraz na podstawie art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach w związku z § 15 i § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1998 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., zwanego dalej rozporządzeniem z 7 lutego 1983 r.), na co jednoznacznie wskazuje art. 32 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, nieuwzględnienie okresów wymienionych w art. 32 ust.

1a stanowiłoby jedną z przesłanek (negatywną) braną pod uwagę jedynie przy ustalaniu uprawnień do tego ostatniego świadczenia. Nie miałoby natomiast znaczenia przy ocenie uprawnień do emerytury przysługującej na podstawie Karty Nauczyciela.

W skardze kasacyjnej pełnomocnik organu rentowego zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, w szczególności: 1) art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS, przez jego niezastosowanie i wliczenie do okresu pracy ubezpieczonej w szczególnym charakterze okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby lub macierzyństwa, 2) art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, przez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że ubezpieczonej przysługuje prawo do emerytury nauczycielskiej w sytuacji niespełnienia ustawowych warunków, wymaganych do przyznania prawa do tego świadczenia, tj. posiadania dwudziestoletniego okresu pracy w szczególnym charakterze. Jako okoliczność uzasadniającą przyjęcie skargi do rozpoznania wskazano, że „zaskarżone orzeczenie oczywiście narusza prawo w granicach zaskarżenia”.

Zdaniem skarżącego, okres urlopu dla poratowania zdrowia jest okresem niewykonywania pracy, za który pracownik otrzymał wynagrodzenie (art. 73 ust. 1 i 5 Karty Nauczyciela) i dlatego urlop ten objęty jest dyspozycją art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach, a nie - jak uznał Sąd Apelacyjny - uchylonego art. 32 ust. 1a pkt 2 tej ustawy. Z kolei przywołane przez Sąd Apelacyjny orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2005 r., II UK 219/04 i z dnia 7 lutego 2006 r., I UK 154/05, na okoliczność braku zastosowania art. 32 ust. 1a pkt 1 tej ustawy do stanów faktycznych sprzed daty jego wejścia w życie, tj. sprzed dnia 1 lipca 2004 r., jedynie w zakresie ich tez potwierdzają zasadność rozstrzygnięcia Sądu Apelacyjnego. Równocześnie treść uzasadnień przywołanych orzeczeń wskazuje, że ich tezy ukształtowały się na tle odmiennych stanów faktycznych, bo dotyczyły decyzji organu rentowego wydanych w stanie prawnym sprzed wejścia w życie art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach, tj. przez od 1 lipca 2004 r. (decyzje odpowiednio: z dnia 12 września 2002 r. i z dnia 14 czerwca 2004 r.). Zdaniem skarżącego, odniesienie cytowanych poglądów Sądu Najwyższego do ogólnych reguł przyznawania prawa do świadczeń na podstawie szeroko rozumianych „przepisów emerytalnych”, wskazuje, że rozpoznając wniosek ubezpieczonego należy stosować przepisy obowiązujące w dacie nabycia uprawnień do emerytury, z uwzględnieniem daty złożenia wniosku. W żadnym miejscu ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie wskazano, że okresy nie-

zdolności do pracy, czy inne okresy niewykonywania pracy przebyte po dniu 1 lipca 2004 r., w zakresie zaliczania ich do okresów pracy w warunkach szczególnych, bądź w szczególnym charakterze, należy traktować odmiennie od mających miejsce przed tą datą. Nowelizacja z dnia 20 kwietnia 2004 r. nie zawierała przepisów przejściowych. Zatem od daty jej wejścia w życie (od dnia 1 lipca 2004 r.), do wniosków o emeryturę złożonych pod rządami nowego stanu prawnego (a więc i do wniosku ubezpieczonej z dnia 7 sierpnia 2006 r.) należało bezwzględnie zastosować przepisy „stanowiące o wyłączeniu okresów niewykonywania pracy, przebytych po dniu 14 listopada 1991 r.”.

Skarżący wskazał też, że w wyroku z dnia 5 maja 2005 r. Sąd Najwyższy stwierdził, że art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, z mocy art. 32 ust. 5 ustawy o emeryturach i rentach, należy do systemu emerytalnego i do interpretacji użytych w nim pojęć - „okres zatrudnienia” i „wykonywanie pracy w szczególnym charakterze” - stosuje się definicje obowiązujące w tym systemie. Ze względu na podobne brzmienie art. 32 ust. 5 i art. 47 ustawy o emeryturach i rentach, (który znajduje zastosowanie w niniejszej sprawie ze względu na wiek ubezpieczonej), zdaniem skarżącego wskazane stanowisko Sądu Najwyższego można również odnieść do rozpoznawanej sprawy, a w związku z tym kwestia możliwości zastosowania art. 32 ust. 1a przy ustalaniu prawa do świadczenia emerytalnego na podstawie art. 88 Karty Nauczyciela, zdaje się być przesądzona. Zgodnie z art. 32 ust. 3 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, dla celów ustalania uprawnień, o których mowa w ust. 1, za pracowników zatrudnionych w szczególnym charakterze uważa się nauczycieli wykonujących pracę nauczycielską. Zatem odrębność świadczeń przyznawanych na podstawie art. 88 Karty Nauczyciela, wbrew twierdzeniom Sądu Apelacyjnego, wyraża się tylko w odmiennym, niż zostało to określone w rozporządzeniu z dnia 7 lutego 1983 r., ujęciu przesłanek jakie trzeba spełnić, aby uzyskać prawo do świadczenia (inny staż ogólny oraz staż pracy w szczególnym charakterze).

W konsekwencji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie odwołania ubezpieczonej, a także o orzeczenie o zwrocie emerytury wypłacanej przez organ rentowy ubezpieczonej na podstawie zaskarżonego prawomocnego wyroku do dnia rozstrzygnięcia sprawy przez Sąd Najwyższy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna w podstawowym zakresie kwestionującym spełnienie przez ubezpieczoną przesłanek nabycia prawa do emerytury nauczycielskiej ma usprawiedliwione podstawy prawne. Przy ocenie uprawnień emerytalnych nauczycieli należy uwzględnić art. 86 Karty Nauczyciela, który stanowi, że nauczyciel oraz członek jego rodziny mają prawo do zaopatrzenia emerytalnego określonego w przepisach o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, z uwzględnieniem przepisów ustawy (Karty Nauczyciela), z tym że nauczyciel zaliczany jest do pracowników wykonujących pracę w szczególnych warunkach. Z tych ustawowych regulacji wynika, że nauczycielskie uprawnienia emerytalne przysługują co do zasady według standardów i warunków określonych w przepisach ustawy o emeryturach i rentach, która ma naturę *legis generalis*, przy koniecznym uwzględnieniu korzystniejszych uregulowań zawartych w Karcie Nauczyciela, które mają charakter przepisów szczególnych. W takim normatywnym układzie należy interpretować art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, który stanowi, że nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy szczególnym charakterze, zaś nauczyciele szkół, placówek, zakładów specjalnych oraz zakładów poprawczych o schronisk dla nieletnich - dwudziestopięcioletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze w szkolnictwie specjalnym, mogą po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy - przejść na emeryturę. Jako unormowanie szczególne, regulujące w sposób korzystniejszy możliwości wcześniejszego przechodzenia nauczycieli na emeryturę, ma ono ustawowe pierwszeństwo jednakże tylko w zakresie w nim unormowanym, tj. kreującym możliwość wcześniejszego skorzystania z uprawnień emerytalnych (bez względu na wiek) przez nauczycieli spełniających warunki w nim określone, którzy wszakże po spełnieniu tych warunków mają prawo do zaopatrzenia emerytalnego określonego w przepisach o emeryturach i rentach (art. 86 Karty Nauczyciela). Oznacza to, że poza szczególną materią prawno-ubezpieczeniową uregulowaną w zdaniu drugim art. 86, a także w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, w pozostałym zakresie warunki skorzystania z uprawnień emerytalnych określają przepisy ustawy o emeryturach i rentach, a zatem także art. 32 ust. 1 i 1a w związku z art. 46 tej ustawy.

Mający podstawowe znaczenie dla osądzenia rozpoznawanej sprawy art. 31 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach, który wszedł w życie z dniem 1 lipca 2004 r., w nadal aktualnym brzmieniu pkt 1 obowiązującym w dacie 7 sierpnia 2006 r. - zło-

żenia przez ubezpieczoną wniosku o przyznanie nauczycielskiej emerytury - stanowi, że przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego. Jedynie w stanie prawnym obowiązującym do dnia 1 lipca 2004 r., tj. przed datą wejścia w życie art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach, w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, który nieprawidłowo uwzględniły Sady obu instancji przy ocenie prawnej wniosku ubezpieczonej z dnia 6 sierpnia 2006 r. o ustalenie nauczycielskich uprawnień emerytalnych, że do okresu pracy w szczególnych warunkach (pracy nauczycielskiej) wlicza się okresy zasiłku chorobowego w czasie trwania nauczycielskiego stosunku pracy przypadające po dniu wejścia w życie ustawy rewaloryzacyjnej (por. uchwałę z dnia 27 listopada 2003 r., III UZP 10/03, OSNP 2004 nr 5, poz. 97), lub że do okresu 20 lat pracy nauczycielskiej, wymaganego do przyznania emerytury na podstawie art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, wlicza się okresy nieobecności w pracy spowodowane czasową niezdolnością do pracy, urlopem macierzyńskim i urlopem dla poratowania zdrowia (por. wyrok z dnia 30 lipca 2003 r., II UK 323/02, OSNP 2004 nr 11, poz. 197). Stanowiska te były oparte na braku podstaw do stosowania art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach „do stanów powstałych przed jego wejściem w życie”, tj. do ustalania uprawnień do emerytury nauczycielskiej przez osoby, które przed dniem wejścia w życie tego przepisu spełniły wszystkie warunki wymagane do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury. Oznaczało, to że do nauczycieli, którzy do tego dnia spełnili wszystkie warunki wymagane do nabycia prawa do emerytury nauczycielskiej zmiana normatywna zawarta w analizowanym przepisie nie mogła być stosowana.

Tymczasem z dniem 1 lipca 2004 r. do art. 32 ustawy o emeryturach i rentach został dodany ust. 1a, zgodnie z którym - przy ustalaniu okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze nie uwzględnia się: okresów niewykonywania pracy, za które pracownik otrzymał po dniu 14 listopada 1991 r. wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (pkt 1) oraz okresów, w których na mocy szczególnych przepisów pracownik został zwolniony ze świadczenia pracy, z wyjątkiem okresów urlopu wypoczynkowego (pkt 2); następnie pkt 2 art. 32 ust. 1a został uchylony z dniem 1 listopada 2005 r., na mocy art. 1 pkt 7 ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz ustawy o syste-

mie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 169, poz. 1412 ze zm.). Oceniając te nowości legislacyjne Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 5 maja 2005 r., II UK 215/04 (OSNP 2005 nr 22, poz. 360), z dnia 5 maja 2005 r., II UK 219/04 (OSNP 2005 nr 22, poz. 361) i z dnia 7 lutego 2006 r., I UK 154/05 (niepublikowany), stwierdził, że przepis art. 32 ust. 1a ustawy o emeryturach i rentach zasadniczo zmienił definicję pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wprowadzając istotną zmianę w obowiązującym stanie prawnym przez szczegółowe wskazanie okresów niewykonywania pracy, które nie są wliczane do stażu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, którego to rozróżnienia nie zawierały wcześniejsze przepisy. Ta radykalna zmiana ustawowa usankcjonowała odmienną kwalifikację prawną okresów faktycznego niewykonywania pracy w okresie trwania zatrudnienia w szczególnym charakterze przy ocenie uprawnień emerytalnych przysługujących od 1 lipca 2004 r. Także przy weryfikowaniu warunków wymaganych do uzyskania nauczycielskich uprawnień emerytalnych od tego dnia judykatura Sądu Najwyższego przyjmuje, iż okresem niewykonywania pracy, o którym stanowi art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach jest również okres urlopu dla poratowania zdrowia (wyrok z dnia z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, dotychczas niepublikowany). Takie samo stanowisko, iż okres urlopu dla poratowania zdrowia jest niewątpliwie okresem niewykonywania pracy w rozumieniu art. 32 ust. 1a pkt 1, zostało podtrzymane następnie w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2008 r., I UK 228/07, (także dotychczas niepublikowany). W uzasadnieniach tych orzeczeń trafnie wykazano, iż status i wymaganie nauczycielskiego zatrudnienia w szczególnych warunkach przysługuje jedynie okresom rzeczywistego wykonywania takiej pracy, z wyłączeniem czasu niewykonywania pracy w okresach formalnego pozostawania w zatrudnieniu, w których nauczyciel zajmuje wprawdzie stanowisko nauczycielskie, lecz w rzeczywistości pracy nauczycielskiej nie świadczy. W okresach nieświadczenia pracy nauczycielskiej nauczyciel nie jest bowiem narażony na uciążliwości wynikające z rzeczywistego wykonywania tego szczególnego zatrudnienia i nie wpływa to na szybszą utratę zdolności nauczyciela do zarobkowania, przeto nie ma podstaw prawnych i racjonalnego uzasadnienia do kwalifikowania okresów niewykonywania pracy nauczycielskiej do nauczycielskiego zatrudnienia pracowników wykonujących pracę w szczególnych warunkach dla celów emerytalnych. W konsekwencji okres niewykonywania pracy nauczycielskiej w rozumieniu art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy, to nie tylko okres niezdolności do pracy, za który pracownik otrzymał wynagrodzenie

określone w art. 92 k.p. lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, ale także każdy inny okres, w którym nauczyciel pozostawał wprawdzie w nauczycielskim stosunku pracy i otrzymywał wynagrodzenie, jednakże pracy nauczycielskiej „w szczególnych warunkach” faktycznie nie świadczył (nie wykonywał). Wszystko to oznacza, że w stanie prawnym obowiązującym od 1 lipca 2004 r. przy ustalaniu nauczycielskiego stażu zatrudnienia dla celów zweryfikowania nauczycielskich uprawnień emerytalnych przez nauczycieli, którzy do tego dnia nie spełnili warunków wymaganych do nabycia prawa do emerytury nauczycielskiej, nie uwzględnia się okresów niewykonywania pracy nauczycielskiej, za które nauczyciel po dniu 14 listopada 1991 r. otrzymał wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach w związku z art. 86 i 88 ust. 1 Karty Nauczyciela). Warto tu sygnalizować, że kryterium daty spełnienia warunków nabycia wcześniejszych uprawnień emerytalnych nie jest nowością w systemie ubezpieczeń społecznych, który zmierza do stopniowego ograniczania lub „wygaszania” możliwości korzystania z przywilejów nabywania wcześniejszych uprawnień emerytalnych oraz ukształtowania możliwie jednolitych zasad nabywania uprawnień z ubezpieczenia społecznego przez wszystkich ubezpieczonych. W orzecznictwie w tym zakresie przyjmuje się, że tego rodzaju nowości legislacyjne, które w sposób usprawiedliwiony ograniczają nieuzasadnione przywileje emerytalne, nie naruszają konstytucyjnych zasad równości i sprawiedliwości społecznej (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 11 lutego 1992 r., K 14/91, OTK 1992, cz. I, str. 128, wyrok 2 z dnia 23 listopada 1998 r., SK 7/98, OTK ZU 1997 nr 7, poz. 114, z dnia 22 czerwca 1999 r., K 5/99, OTK 2000 nr 5, poz. 100 i z dnia 4 stycznia 2000 r., K 18/99, OTK 2000 nr 1, poz. 1, lub w szczególności w ocenie art. 32 ust. 1a pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach - wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2007 r., III UK 512/07, dotychczas niepublikowany).

Powyższe oznaczało, że na dzień złożenia przez ubezpieczoną wniosku o przyznanie jej prawa do nauczycielskiej emerytury (6 sierpnia 2006 r.), okresy niewykonywania przez nią pracy nauczycielskiej z powodu korzystania z urlopu dla poratowania zdrowia i urlopu macierzyńskiego, a także ze zwolnień lekarskich, za które po dniu 14 listopada 1991 r. otrzymała ona wynagrodzenie lub świadczenia z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, nie mogły być uwzględnione przy ustaleniu nauczycielskiego okresu zatrudnienia wymaganego do nabycia przez nią prawa do nauczycielskiej emerytury. Doprowadziło to Sąd Najwyższy do

uwzględnienia zarzutów i wniosku skargi kasacyjnej w pkt 1 sentencji wyroku na podstawie art. 398¹⁶ k.p.c.

Równocześnie Sąd Najwyższy oddalił wniosek organu rentowego o orzeczenie obowiązku zwrotu przez ubezpieczoną pobranej emerytury nauczycielskiej (pkt 2), uznając, że w przedmiocie obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczenia społecznego obowiązują odrębne i szczególne unormowania prawne (art. 138 ustawy o emeryturach i rentach), które wymagają wydania stosownej decyzji w trybie art. 134 tej ustawy, przeto wykluczone było orzekanie na podstawie zdania drugiego art. 398¹⁶ k.p.c., który odsyła do odpowiedniego stosowania art. 415 k.p.c., w sytuacjach, w których nie obowiązują szczególne procedury żądania zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczenia społecznego.

Jedynie incydentalnie Sąd Najwyższy poddaje ubezpieczonej pod rozagę możliwość zweryfikowania jej potencjalnych pracowniczych uprawnień emerytalnych na podstawie art. 29 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach, co jest uzależnione od spełnienia przez nią warunków z art. 46 tej ustawy i wymagałoby złożenia stosownego wniosku o przyznanie wcześniejszej emerytury pracowniczej pod rządem obowiązywania przepisów o takich świadczeniach (do 31 grudnia 2008 r.).

=====